

Editörden

Dijital Çağda Hayatta Kalma Becerisi; "Dijital Okuryazarlık"

21. yüzyıl, sosyal, ekonomik, teknolojik vb. alanda pek çok gelişmenin ve değişimlerin hızlı yaşandığı bir dönemdir. Bu zaman dilimi, bireylerin yaşam boyu öğrenme, analitik düşünme becerisine sahip olmayı amaçlayan, sorgulayan, araştıran, teknolojiyi kullanabilen, tartışan, yaratıcı, üretken, girişimci, ürettiğini paylaşan ve daha birçok becerilerin kazanıldığı "Enformasyon Çağı" olarak da adlandırılmaktadır. Hızlı teknolojik gelişmelerin ve yeniliklerin dayattığı dijital okuryazarlık da bu çağın gereksinimlerindedir.

Son yıllarda hızlı teknolojik gelişmelerin yaşamın her alanına hâkim olmasıyla birlikte, bilgi küreselleşmekte, insanların birbirleriyle iletişim biçimleri, ortamları ve iletişim araçları değişmekte ve kapsam alanı genişlemektedir. Bilgisayarın dünyayı modelleyiş tarzı, veriler üzerinde işlem yapabilmesine izin vermesi kültür oluşumunu ve içeriğini de etkilemektedir.

İçinde bulunduğumuz çağın insanları gelişmelere paralel olarak, bilgi toplumu, ağ toplumu, teknoloji toplumu gibi isimlerle anılır olmuştur. İnternet teknolojisi ve dijital ortamlar, toplum bireylerinin etkin olarak, esnek ve çoklu networkler aracılığı ile sosyalleşmelerine, geleneksel medyanın tersine, kullanıcıların çok çeşitli içerik ve hizmetler dizileri arasından seçim yapmalarına ve diğerleriyle sıkça etkileşime girmelerine olanak sağlamaktadır. Başka bir deyişle son teknolojik gelişmeler kendine has ve yeni bir "dijital dünya" ortamı oluşturmuştur. Toplamların bu ortama hızla uyum sağlaması, teknoloji temelli e-yaşam düzenini benimsemesi, teknoloji olgusunun toplumsal değişim ve gelişmedeki öncü rolünü kanıtlamaktadır. İnsan teknolojik

gelişmelere ayak uydurma becerileri de paralel olarak gelişmekte ve değişmektedir. Bazı birey ve toplumlar değişimi kabul ederken, bazıları bir taraftan da alışkanlıklarını koruma eğilimi göstermektedirler. Bu nedenle her neslin felsefesi kültürü ve alışkanlıkları farklılaşabilmektedir. Dijital dünya ortamına uyum seviyeleri de dijital nesil, y ve z nesli, dijital yerliler, dijital göçmenler, melezler vb. gibi kuşak sınıflandırmalarında etkili olmaktadır.

Prensky'e göre 1980 yılı sonrası doğan nesil dijital yerliler olarak değerlendirilmektedir. Temelde dijital yerliler için şu özellikler sıralanabilir:

- » Bilgisayar dünyasında ve video oyunlarında yaşamaktadırlar,
- » Sürekli online dünyaya bağlıdırlar,
- » Dijital teknolojiyi şeffaf bir şekilde kullanma kapasitesine sahiptirler,
- » Dijital teknolojilerin aracılık ettiği şekillerde kendilerini ifade ederler,
- » Sosyal paylaşım sitelerinde çok sayıda arkadaş edinirler,
- » Online ortamda rahat hissederler,
- » İhtiyaç duydukları tüm bilgileri aramak için online ortama güvenirlere (tarama yoluyla öğrenirler),
- » Aynı anda birçok şeye katılma eğilimleri vardır (çoklu görev),
- » Bilgileri hızlı bir şekilde alır ve işlerler,
- » Fotoğraf ve videoları dünya çapında paylaşırlar.

Dijital yerli kavramı bu özelliklerinden dolayı son zamanlarda birçok araştırmaya da konu olmaktadır. Dijital yerlilerin konu olduğu bazı araştırmaların temelinde, dijital yerlilerin tanımında yaşın değil, teknolojinin kullanılabilirliği, tecrübe, yeterlilik ve eğitim faktörünün önemi, bu neslin eğitim, beceri ve strateji yoksunlukları, zihin yapılarının önceki nesilden farklı oluşu ancak bunun kanıtlanamadığı gibi konular mevcuttur.

Bu noktada 21. yüzyılda öğrencilerin teknoloji, medya ve eğitim öğretimle ilişkili dijital okuryazarlık eğitimlerinin önemi artmaktadır. P-Wise Eğitim Sistemi 21.yüzyıl becerilerinden birisi olan dijital okuryazarlık becerilerinin öğrencilerde geliştirilmesi için DijivAt projesi uygulanıyor.

SABİHA EBCİM
Okyanus Kolejleri
Ortaokul Ana Bölüm Başkanı

DİJİTAL OKURYAZARLIK

Dijital okuryazarlık kavramını ortaya çıkaran **ilk araştırmacı Paul Gilster**'dir. Gilster, dijital okuryazarlığın sadece tuşlara basmaktan ibaret olmayan fikirlere hâkim olmakla ilişkili özel bir tür zihniyet olduğunu belirtmiştir.

Gilster'in bu görüşü dijital okuryazarlığın kabul edilmiş şu üç ilkesine dayanmaktadır:

Paul Gilster

Gilster'in bu ilkelerini temel alan **Avrupa Komisyonu, dijital okuryazarlık ile ilgili yetkinlikleri**; problemleri çözmek, iletişim kurmak, bilgiyi yönetmek, işbirliği yapmak, içerik oluşturmak ve paylaşmak; iş, boş zaman, katılım, öğrenme, sosyalleşme, tüketim için etkili, verimli, uygun, eleştirel, yaratıcı, özerk, esnek, etik bir şekilde bilgi iletişim teknolojilerini ve dijital medyayı kullanım için gereken bilgi, beceri, tutumlar (yetenekler, stratejiler, değerler ve farkındalık) olarak tanımlamaktadır.

Bir bireyin dijital okuryazar olmasının göstergesi; yeni veya gelişmekte olan teknolojilere adaptasyonudur. Dijital okuryazarlığın kapsamlı tanımları, beceri temelli olmanın ötesinde, teknoloji açısından zengin bir ortamda problemleri etkin bir şekilde çözebilme becerisini kapsayan eleştirel düşünme ve problem çözme sürecini içermektedir.

Dijital okuryazarlığın boyutları konusunda Wan Ng tarafından bir model geliştirilmiştir. Bu modele göre dijital okuryazarlık üç boyutun (teknik, bilişsel ve sosyal-duygusal) birleşimidir:

Günlük faaliyetlerde bilgisayar iletişim teknolojilerini kullanmada teknik ve operasyonel becerilere sahip olma; teknik boyut, araştırmalarda eleştirel düşünme ve dijital bilgiyi elde etme döngüsünü değerlendirme; bilişsel boyut ve iletişim, sosyalleşme ve öğrenmede interneti sorumlu bir şekilde (güvenlik ve mahremiyeti koruma) kullanma; sosyal-duygusal boyuttur.

Dijital okuryazarlık bu üç boyutun merkezindedir; duyulan ve görülenlerin arka planında tarafsızlık temelinde "eleştirel değerlendirme" bulunmaktadır. Okuryazarlık, çağın güncel gereksinimleri doğrultusunda şekillenmektedir. Okuryazarlık kavramı bu çağdaki anlamında, kâğıt üzerindeki yazıları algılayıp çözüme gibi bir okuma yazma davranışının çok ötesinde; anlamlandırma, yorumlama, sentezleme ve öteleme gibi bilişsel özelliklerin ağır bastığı bir süreçteki yetkinliği karşılar şekle bürünmüştür. Bilgisayarla yeni tanışılan 80'li yıllarda bilgisayar okuryazarlığı, 90'lı yıllarda bilgi okuryazarlığı gibi ayrışmalar, zamanla daha spesifik hale gelmiş, medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlık gibi birçok kavramın ortaya çıkararak bir süreci oluşturmuştur.

Wan Ng

Furman'a göre, teknoloji sayesinde dünya küçülmektedir; hayatımızı değiştirmekte ve şekillendirmektedir. Bu nedenle gençlerin dijital yetilere gereksinimleri mevcuttur. Eğitim sistemi, öğrencilerin mükemmel bilgi ileten bağımsız okurlar olmaları için yardım etmelidir. Yetkin okur olmaları için teknoloji yetilerinin geliştirilmesi gereklidir. Yaratıcı düşünce yetileri esnekleştirmeli, diğerleriyle iş birliği çalışmaları zenginleştirilmeli, dijital araçlara başvurma, bilgi toplama ve bilgiyi elde etme yetenekleri geliştirmelidir. Araştırma yapmalı, proje yönetmeli ve problem çözmeli, teknolojik kavramlar, sistemler ve operasyonlarda akıcılık göstermelidirler.

Artık çoğu öğrenci kitapların zenginliğinden hoşlanmamakta ve edebi dünyayla ilgilenmemektedir. Okullar artık bu resmi görmeli ve en önemli sorumluluklarının okuma isteğini yakalatmak olduğunun bilincinde olmalıdırlar. Bu durumda teknolojiden harekete geçirci doğal bir itici güç olarak yararlanılmalıdır.

Dijital okuryazarlık, bilgi okuryazarlığı ile ilişkilidir. Bilgi okuryazarlığı, bireylerin kişisel, sosyal, mesleki ve eğitime yönelik hedeflerine ulaşmalarını sağlamak için yaşamın her alanında bilgiyi etkin şekilde arama, değerlendirme, kullanma ve yaratma becerisi olarak tanımlanmaktadır. Bilginin kayıt edildiği ortamlar çeşitlendiği için bilginin işleme, depolanma, erişimi ve sunumu teknolojiyle dijital ortamlara taşınması söz konusu olmuştur. Bu durumda bilgi okuryazarlığı ve dijital okuryazarlık birbirini tamamlayan unsurlar olarak görülebilir. Hatta bazı yaklaşımlara göre bilgi okuryazarlığı, kütüphane okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı etik, eleştirel düşünce ve iletişim becerilerinin bir bileşimidir.

Dijital teknolojilerin okuma üzerinde olumsuz etkileri mevcuttur. Mevcut olan birçok okuma türü dijital teknolojilerin etkisi altına girmiştir. Düşünülen amacı gerçekleştirmek için yapılan işlevsel okuma bunlardan biridir; işaretler, açıklamalar, mektuplar e-postalar, tarifler, ürün özellikleri, filmler vb. işlevsel okuma dijital teknolojiyle görsel iletişimin etkisi altına girmiştir. Sözcükler, ikonlar ve sembollerle yer değiştirmektedir. Özellikle öğrenciler online bilgiyi tercih etmektedir. Renk, ikon, fotoğraf, animasyonların yaygın olduğu online çevrede, sözcükler hala kullanılıyor olsa da dijitalin ilk zamanlarına göre daha da azalmıştır. Günlük bireysel iletişimde hala işlevsel okuma sürse de kısa ifadelerle dönüşmüştür.

İkinci tür okuma ilim irfan için yapılan bilimsel okumadır. Güncel bir olay, spor, politika, iş, eğlence, tarih, bilim, müzik vb. hakkında bilgilenmek için yapılır; gazete, dergi, kurgusal olmayan yayımlar vb. güçlü bireysel ilgiler bu okuma türünü motive eder. Bilimsel okumalar online ortamda, uzun okumalardan ziyade kısa ve kesik okumalara dönüşmüştür. Ekran bağlantıları (link) kısa okumadan sonra hızlıca bir başka aktiviteye yönelimi sağlamaktadır. Jukes, bu durumu "komando okuması" olarak adlandırmaktadır (gir, bak, anlam çıkarabileceğin birkaç sözcüğü oku ve geç).

Buna ilaveten, haber anlatımları, farklı bakış açılarının yansımaları, olayların bilgileri, fotoğraflar, video ve ses yoluyla duygu aktarımları, daha başka okuma yapma gerekliliğini ortadan kaldırmaktadır. Üçüncü tür okuma, eğlence ve boş zamanı değerlendirme için yapılan edebi okumadır. Bu tür okumada okuyucu düşlediği yaşamın içine girer; kısa hikâyeler, romanlar, şiirler ve oyunlar vb. kişisel ilgiler bu tür okumayı harekete geçirir.

Dijital dünyada eğlence için okuma sıradanlaşmıştır. Birçok aktivite ile yarış halindedir. Modern okur özellikle öğrenciler kısa roman ya da hikâye okumak yerine bunu tercih eder. Genç yetişkinler muhtemelen en az edebi okuma yapan kitledir. Özetle geleneksel kâğıt temelli okuma alışkanlıkları dijital ortamlara farklılaşarak transfer olmuştur. Dijital nesiller sayfa üzerinde anahtar sözcük ya da ifadeleri taramakta, görsel ipuçlarına bakmakta, hızlıca mesajın anlamını bulacağı destekleri aramakta ve uzun pasajları atlamaktadır. Dijital okuma davranışları farklıdır. Anlama ulaşıldığı anda okuma zinciri kırılmaktadır. Sadece mesajın kalbine varmak önem kazanmış ve yalnızca özetler okunmaktadır.

Günümüzde dijital okuryazarlığın artan önemini farkındalığı, bu önemli yetkinliklerin değerlendirilmesi ve güçlendirilmesinde eğitim kurumlarının belirgin şekilde rolü bulunmakla birlikte, bu durum toplumsal bir paradoks oluşturmaktadır.

Sonuç olarak, bir bireyin yeni teknolojilere adaptasyonu dijital okuryazar olup olmadığının belirlemede önemli rol oynasa da bir dijital okuryazar, herhangi bir sorunun çözümünde gereksinim duyduğu dijital bilgiye aktif olarak ulaşabilen ve bunu sürdürebilen, ulaştığı bilgiyi kendi kullanımı doğrultusunda çözen, değerlendiren, buna yenilerini katabilen birey olarak öne çıkmaktadır.

okyanuskoleji.k12.tr

Pearson Assured onaylı P-Wise eğitim sistemi ile
*öğrencilerin küresel dünyada akranlarıyla
aynı becerileri kazanmaları sağlanır.*

21. yüzyılın cahili okuyup yazamayanlar değil, aynı zamanda
öğrenemeyen, unutamayan ve yeniden öğrenemeyenler olacaktır.

Alvin Toffler

KAYNAKÇA

- Sibel Onursoy, Üniversite Gençliğinin Dijital Okuryazarlık Düzeyleri, Eylül 2018
- www.bilgisayarbilim.com.te, dijital vatandaşlık
- www.ifla.org, dijital okuryazarlık